

Демографски преглед

Београд

Година X

Број 38/2010

АКТИВАЦИЈА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ У ПРИМЕНИ МЕРА ПОПУЛАЦИОНЕ ПОЛИТИКЕ: ПРИМЕР БЕОГРАДА

Ниво рађања деце испод потреба прости замене генерација траје више деценија и представља основни покретач депопулације и наглашеног старења становништва Републике Србије. Питање одговора на проблем недовољног рађања је, међутим, изузетно сложено услед недостатка сазнања у погледу достизања нивоа рађања потребног за обнављање генерација. Општи циљ одрживог демографског развоја Републике Србије је стационарно становништво, тј. становништво у коме ће следеће генерације бити исте величине као и постојеће. Овај ниво простог обнављања становништва или замене генерација значи да на индивидуалном нивоу једна жена у свом репродуктивном периоду треба да се надомести са једним женским дететом, тј. да нето стопа репродукције буде једнака јединици. Како би се остварио општи циљ одрживог демографског развоја, Влада Републике Србије је почетком 2008. године донела Стратегију подстицања рађања, која има осам посебних циљева. Један од кључних стратешких праваца деловања је посебни циљ 8. – *Активирање локалне самоуправе.*

Образложење потребе

Мере популационе политике, утврђене на републичком нивоу, по свом карактеру су опште и спроводе се јединствено на територији Републике Србије. Ниједна популациона политика, ма колико била развијена, не може одговорити на све потребе и очекивања становништва, нити узети у обзир све специфичности живљења у једној средини. Зато популациону политику треба допунити мерама органа јединица локалне самоуправе, које се финансирају локалним изворима јавних прихода. На овај начин се мере које утврђује и финансира Република проширују и унапређују мерама јединица локалне самоуправе, што обезбеђује доступност свих мера и бољу информисаност грађана о њима и условима за њихово коришћење.

Локална самоуправа вршењем функција из свог делокруга и обављањем поверених послова значајно утиче на квалитет живота грађана. Побољшање квалитета живота је један од неопходних услова за рехабилитацију рађања и родитељства. Са становишта положаја и усло-

ге јединица локалне самоуправе у политичком систему најзначајније питање од непосредног интереса за локално становништво је питање репродукције тог становништва. Локална самоуправа може најбоље препознати потребе конкретних родитеља и у оквирима својих овлашћења, финансијских и других могућности активирати неке од инструмената којима се у датим околностима те потребе могу најбоље задовољити. Начин на који органи локалне самоуправе врше своју функцију један је од важних фактора који могу у дужем временском периоду утицати на ублажавање популационих проблема.

Скупштина општине, односно града, као највиши орган власти у локалној самоуправи, најпованија је да се бави проблемима развоја становништва и да, на основу сагледавања стања у свим битним аспектима, путем рада посебно формираног тела, утврђује и спроводи мере популационе политике у општини, односно граду.

Устав Републике Србије („Службени гласник РС”, број 98/06), Закон о локалној самоуправи („Службени гласник РС”, број 129/07), као и посебни закони, дају локалној самоуправи значајне компетенције и овлашћења за спровођење мера популационе политике.

Појединачни циљ 8.1. Успостављање популационе политике у локалној самоуправи

Активно укључивање локалне самоуправе у спровођење популационе политике подразумева низ предуслова. Потребно је сагледати индивидуалне потребе везане за остваривање родитељства и све потенцијале којима локална средина располаже, а чијим се активирањем и оснаживањем могу очекивати позитивни ефекти у побољшању демографске ситуације у локалној заједници, као што су специфичне потребе родитеља и деце, стање институција и структура кадрова за креирање и спровођење популационе политике и материјална средства која локална самоуправа треба да обезбеди за популациону политику. Истовремено је важно утврдити активности и механизме у овој сфери и повезати све који могу да допринесу афирмацији породице, родитељства и друштвених циљева везаних за репродукцију становништва.

Мере, активности и механизми који доприносе остваривању посебног и појединачног циља су:

1. Формирање Савета за популациону политику локалне самоуправе као стручног саветодавног тела Скупштине општине са задатком праћења развитака становништва као и предлагања и евалуације спровођења мера популационе политике у локалној самоуправи.

2. Сагледавање индивидуалних потреба везаних за остваривање родитељства у локалној заједници.

3. Идентификовање институционалних и кадровских ресурса за спровођење популационе политике у локалној заједници.

4. Годишње утврђивање и спровођење система мера нематеријалне, материјалне и организационе природе у циљу подстицања рађања деце.

5. Годишње утврђивање висине средстава у буџету локалне самоуправе за спровођење локалних мера популационе политике.

6. Оснивање фонда за популациону политику у циљу активирања ванбуџетских извора средстава за спровођење локалних мера популационе политике.

7. Годишње праћење одговарајућих индикатора развитака становништва локалне самоуправе и друштвено-економског положаја породица са децом.

8. Активирање установа здравствене и социјалне заштите, образовно-васпитних установа, привредних субјеката, црква и верских заједница и удружења у циљу стварања позитивне популационе климе и ефикаснијег спровођења утврђене популационе политике у локалној заједници.

Очекује се да ће активно укључивање локалне самоуправе у популациону политику, ефикасније спровођење и надградња мера које је држава установила, као и тражење нових које ће одговорати специфичним проблемима и потребама конкретног окружења имати подстицај на родитељство у различитим видовима. Кључни су стварање позитивне популационе климе, слање јасне демографске поруке локалне самоуправе као и отклањање уочених баријера за родитељство уопште, а поготово за рађање деце вишег реда.

Са намером да се подигне свест локалних самоуправа о значају успостављања активне популационе политике у локалној заједници, као и да се пружи неопходна подршка у остваривању овог циља, у оквиру промоције Стратегије подстицања рађања Министарство рада и социјалне политике је током 2008. године организовало пет дводневних и један једнодневни регионални скуп субјеката у локалној заједници. На скуповима је учествовало близу 700 представника локалних самоуправа, здравствених служби, предшколских установа, школа, центара за социјални рад, организација Црвеног крста и средстава јавног информисања.

Права и мере од важности за популациону политику

Осим права дефинисаних Законом о финансијској подршци породици са децом („Сл. гласник РС” број 16/02, 115/05, 107/09) од којих су нека заправо мере популационе политике и о којима у првом степену одлучују градске/општинске службе дечије заштите, јединице локалне самоуправе, у оквиру своје надлежности и финансијских могућности, могу утврђивати и додатна права и мере према потребама локалне заједнице.

Неке од локалних самоуправа, међу којима предњачи Град Београд, утврђених законом прописале су и друга права, са циљем пружања подршке одговорном родитељству, и у крајњем исходу побољшању демографског стања.

Правни основ за примену тзв. „проширених права” представља Одлука о додатним облицима заштите трудница и породиља на територији града Београда („Сл. лист града Београда“ број 1/09 и 6/10) и Упутство о начину остваривања додатних облика заштите трудница и породиља на територији града Београда („Сл. лист града Београда“ број 12/09 и 8/10). Овим актима утврђени су додатни облици заштите, које може остварити запослена трудница и запослена, односно незапослена породиља са пребивалиштем на територији града Београда, пријављеним најкасније до 31.12.2009. године.

Права се односе на:

Накнаду за време привремене спречености за рад због болести или компликација у вези са трудноћом запосленој трудници, која се може остварити почев од исплате накнаде зараде за фебруар 2009. године, извршене на терет средстава обавезног здравственог осигурања. Овај облик заштите може остварити запослена трудница са пребивалиштем на територији града Београда пријављеним закључно са 31.12.2009. године, без обзира на седиште послодавца. Реализација додатне исплате 35% накнаде зараде обавља се без подношења посебног захтева труднице, односно послодавца, а на основу података преузетих од Републичког завода за здравствено осигурање, који се односе на већ исплаћених 65% накнаде зараде.

Податке преузима трезор Града до 10. у текућем месецу за претходни период. Исплата накнаде трудницама врши се преко послодавца на начин на који се већ исплаћује накнада за боловање у висини од 65%, односно нето накнада трудници, а порези и доприноси на одговарајуће рачуне.

Право на једнократно новчано давање незапосленој породиљи има незапослена породиља за свако рођено дете у једном порођају, у износу од 50000,00 динара за 2010. годину, без обзира на број претходно рођене деце. Право може остварити незапослена породиља са пребивалиштем на територији града Београда пријављеним

закључно са 31.12.2009. године, односно незапослена породиља, интерно расељено лице са Косова и Метохије, са пријављеним боравиштем закључно са 31.12.2009. године. Ово право остварује се на основу захтева поднетог у року од три месеца од дана порођаја, Секретаријату за социјалну заштиту, Београд, у Улици 27. марта 43-45. О праву се одлучује решењем. Са примерком решења и личном картом, незапослена породиља подиже новац са наменског рачуна у било којој пошти или у Поштанској штедионици, који ће бити отворен бесплатно, по службеној дужности.

Право на једнократно новчано давање запосленој породиљи може се остварити ако је укупни месечни приход по члану породице, укључујући и новорођено дете-децу, остварен у периоду од шест месеци који претходе месецу у коме је поднет захтев, мањи од 10000,00 динара. У приходе породице урачунавају се зараде, накнаде зарада, пензије и инвалиднине. За лица која самостално обављају делатност, као месечни приход узима се основица за обрачун доприноса за обавезно социјално осигурање. Запослена породиља може остварити право под условом да има пријављено пребивалиште у Београду најкасније до 31.12.2009. године. Ако је запослена породиља у статусу интерно расељеног лица са Косова и Метохије, боравиште такође мора бити пријављено најкасније до 31.12.2009. године.

У оквиру **Програма вантелесне оплодње** Град Београд је финансирао други покушај вантелесне оплодње за 215 парова са територије Града. Прва беба из Програма рођена је 4. новембра 2010. године, а очекује се око 100 нових беба.

Током 2010. године завршени су радови на изградњи, реконструкцији, адаптацији или санацији 24 објекта предшколских установа, а у току су радови на још 10 објеката. Отворено је 17 нових објеката, а наменском изградњом, адаптацијом постојећих простора и узимањем у закуп или уступањем на коришћење без накнаде, створили су се услови за повећање капацитета објеката за 3000 места.

Активна социјална политика

Мере на пољу популационе политике, наравно, нису само оне које ужем смислу имају пронаталитетни карактер, већ и оне које имају упориште у социјалној политици, а које, у ширем смислу, доводе до ефикаснијег планирања и вођења популационе политике. Ова права утврђена су Законом о социјалној заштити и обезбеђивању социјалне сигурности грађана (Сл. гласник РС број 36/91, 79/91 - др. закон, 33/93, 53/93 - др. закон, 67/93 - др. закон, 67/93, 46/94, 48/94 - др. закон, 52/96, 29/01, 84/04, 101/05 - др. закон, 115/05), и о њиховом остваривању се стара Република. Локална самоуправа има и своје посебне надлежности.

Утврђивање услова за остваривање права, о чијем обезбеђењу се стара град, предузимање мера у циљу развоја разноврсних облика социјалне заштите на локалном нивоу и пружање подршке за развој услуга подршке природној породици, представљају изворне послове у надлежности Града. Права утврђена Одлуком о правима у социјалној заштити Београда су:

1. једнократне помоћи,
2. сталне новчане помоћи,
3. помоћ у кући,
4. дневни боравак,
5. опрема корисника за смештај у установу социјалне заштите или у другу породицу,
6. бесплатни оброк,
7. стипендија,
8. привремени смештај у прихватилиште и прихватну станицу.

Посебне облике социјалне заштите представљају:

1. становање уз подршку;
2. привремено становање;
3. социјално становање у заштићеним условима.

О правима из ове одлуке у првом степену решава Градски центар за социјални рад, а по поступку за остваривање права утврђених Законом о социјалној заштити и обезбеђивању социјалне сигурности грађана. Градски центар за социјални рад утврђује услове за остваривање права по поднетом захтеву и преиспитује услове за даље коришћење права једном годишње. Исплату новчаних износа остварених по основу права утврђених овом одлуком врши Градски центар за социјални рад. Право на помоћ у кући, дневни боравак, смештај у прихватилиште и прихватну станицу у обиму и под условима утврђеним овом одлуком обезбеђује се преко установа социјалне заштите на територији Београда, а на основу решења Градског центра за социјални рад.

Имајући у виду потребе најугроженијих и најризичнијих категорија становништва, реализује се активна социјална политика Града, путем финансирања права и услуга социјалне заштите, и то:

Право на сталну новчану помоћ материјално угроженим породицама. За остваривање заштите материјално угрожених породица посебан значај има право на „сталну новчану помоћ“, које је Одлуком Скупштине града конституисано као додатна мера заштите корисника права на материјално обезбеђење, због већих трошкова живота у Београду у односу на друге делове Републике Србије. Висина сталне новчане помоћи је ограничена на 17% пуног износа материјалног обезбеђења које финансира Република. Ову врсту помоћи је током 2009. године користило преко 6300 породица.

Град је обезбедио средства и за остваривање права на **трошкове превоза за децу корисника сталне новчане помоћи и цепарац за Прихватилиште.**

Право на једнократну новчану помоћ могу остварити појединци и породице које се нађу у ванредно тешким животним околностима, које самостално не могу да превазиђу. Најчешћи разлози додељивања једнократне новчане помоћи су: задовољавање елементарних животних потреба (исхрана, одећа, обућа) и набавка лекова. У просеку износ појединачне једнократне новчане помоћи је 5000,00 динара по породици. Право на једнократне новчане помоћи је остварило преко 8600 породица током 2009. године.

Право на увећане једнократне помоћи - Одлуком о правима у социјалној заштити Београда предвиђена је и могућност остваривања права на увећану једнократну помоћ у случајевима угрожености породице изазване елементарном непогодом, или смрти једног или више чланова породице изазване несрећним случајем. Право на ову помоћ остварило је преко 700 породица у 2009. године.

Право на организовано летовање за редовне ученике кориснике социјалне помоћи, децу са хендикепом и децу на смештају у установи социјалне заштите, такође је једно од важних мера. Град је организовао и здравствено-рекреативни опоравак око 300 деце-корисника дневних боравака Центра за смештај и дневни боравак деце и омладине ометене у развоју на Митровцу, на Тари и Букуљи, и још 100 деце без родитељског старања која су на смештају при Центру за заштиту одојчади деце и омладине било је на летовњу током распуста 2009. године.

Право на помоћ за набавку школског прибора остварују деца без родитељског старања са пребивалиштем на територији града Београда као и деца чији су родитељи корисници сталне социјалне помоћи. Овим правом су обухваћена деца и млади припремних предшколских програма, основношколског, средњешколског узраста и студенти. Право је остварило преко 6000 корисника током 2009. године.

Право на бесплатан дневни боравак и бесплатан превоз обезбеђен је свакодневно у трајању од 12 сати, осим недеље, за децу са проблемима у понашању и децу и омладину са сметњама у развоју.

За особе са инвалидитетом обезбеђен је организован превоз специјалним комби возилима (13 возила) у сарадњи са Градским саобраћајним предузећем. Предност у коришћењу превоза, који је за кориснике бесплатан и доступан током свих дана у недељи (и у дане викенда) имају студенти, као и лица са здравственим проблемима који захтевају дневни третман (дијализа, терапије и сл). Током једног месеца реализује се око

4000 захтева за индивидуални превоз на различитим релацијама на територији града.

Право на сталну новчану помоћ за родитеље тројки, четворки, петорки, шесторки и дуплих близананаца (предшколског узраста, редовних ученика и студената). До сада је ово право остварило 83 деце.

Право на помоћ у кући – услуге које пружају геронтодомаћнице предвиђена је за старе, изнемогле и хронично оболеле особе које нису у стању да се самостално о себи старају. Помоћ се реализује 2 сата дневно, 5 дана у недељи и обухвата набавку намирница, припрему оброка, одржавање личне и хигијене стана и друге послове у зависности од потреба корисника. Око 2000 најстаријих суграђана остварује ово право.

Право на стипендије могу да остваре деца без родитељског старања, хендикепирана и деца која живе у материјално угроженим породицама, ученици средњих школа који постижу врло добар и одличан успех, као и сви редовни студенти. Ово право остварује преко 142 деце.

Стална помоћ за децу без родитељског старања – обезбеђује се у износу од 50% од просечне зараде у Граду од дана престанка смештаја, у трајању од 2 године. Током 2009. године ово право је остварило преко 70 деце.

Право на свакодневни бесплатан оброк, који се реализује преко мреже пунктова народних кухиња и који за социјално-материјално угрожене кориснике има егзистенцијални значај. У првој половини 2009. године право на бесплатан оброк је користило месечно око 5500 корисника, а до краја године њихов број је повећан до 7000.

Осим ових реализује се и право на набавку опреме при смештају и једнократна помоћ за Нову годину.

Град Београд има и **Програм исплате једнократне помоћи за пензионере са најнижим примањима**, те је за 2010. годину планирана исплата 4 рате по 4000 динара овој категорији суграђана. Укупан број корисника је преко 65000.

У оквиру програмских активности Град реализује **Програм социјалног становања**, током којег је у првој фази предвиђена расподела 82 стана намењена најугроженијем становништву без решеног стамбеног питања.

*Предраг Петровић,
Министарство рада и социјалне политике*